

Tempus Armenia

TEMPUS ԾՐԱԳՐԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ ԳՐԱՄԵԼՅԱԿ

ԿԱՐԱԲԵԿՅԱՆ Ս.Բ.
ՔՈՉԱՐՅԱՆ Հ.Մ.

ԻՆՉՊԵՍ
ՊԱՏՐԱՍՏԵԼ
ԵՎ ԻՐԱԿԱՆԱՅՆԵԼ
ՈՒՍԱՆՈՂԱՄԵՏ
ԴԱՍԸՆԹԱՅ

ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՈՒՂԵՆԻՇՆԵՐ
ԴԱՍԱԽՈՍՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Երևան 2011

Tempus Armenia

ԿԱՐԱԲԵԿՅԱՆ Ս.Բ., ԶՈՉԱՐՅԱՆ Հ.Ս.

**ԻՆՉՊԵՍ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼ
ԵՎ ԻՐԱԿԱՆԱՑՆԵԼ
ՈՒՍԱՆՈՂԱՄԵՏ ԴԱՍԸՆԹԱՅ**

ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՈՒՂԵՆԻՇՆԵՐ ԴԱՍԱԽՈՍՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Երևան
2011

ՀՏԴ 378 (072)
ԳՄՊ 74.58
Կ-290

Հրատարակվել է ԵՊՀ Արևելագիտության ֆակուլտետի գիտական խորհրդի որոշմամբ և TEMPUS ծրագրի Բարձրագույն կրթության բարեփոխումների փորձագետների խմբի երաշխավորությամբ
Տպագրվել է TEMPUS ծրագրի Հայաստանյան գրասենյակի ֆինանսական աջակցությամբ

European Commission

TEMPUS

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Այս նախագիծը ֆինանսավորվել է Եվրոպական Հանձնաժողովի աջակցությամբ: Սույն հրատարակությունը արտացոլում է միայն հեղինակների տեսակետները, և Հանձնաժողովը չի կրում որևէ պատասխանատվություն դրանում պարունակվող տեղեկատվության ցանկացած օգտագործման համար:

Կ-290 Կարաբեկյան Ս.Բ., Ինչպես պատրաստել և իրականացնել ուսանողամետ դասընթաց: Մեթոդական ուղեկիշներ դասախոսների համար / Ս.Բ.Կարաբեկյան, Յ.Մ.Քոչարյան - Եր., 2011թ. - 44 էջ:

Ուղեցույցում նկարագրվում են ուսանողամետ (դեպի ուսանողների կրթական կարիքների բավարարումը շրջված) դասընթացի ուսումնական փաթեթի նախագծման և մշակման մեթոդաբանական մոտեցումները, այն վարելու հիմնական առանձնահատկությունները: Ներկայացվում է ուսանողամետ դասընթացի ուսումնական փաթեթի բաղկացուցիչ տարրերի բովանդակությունը: Տրվում է նաև ուսանողամետ դասընթացի մեկ օրինակ:

Հասցեագրված է դասախոսներին, ասպիրանտներին և ուսանողներին, ինչպես նաև բարձրագույն կրթության բարեփոխումների գործընթացներում ներգրավված մասնագետներին:

ՀՏԴ 378 (072)

ԳՄՊ 74.58

ISBN 978-99941-2-544-9

© Ս.Բ.Կարաբեկյան, Յ.Մ.Քոչարյան, 2011

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	4
Ուսանողամետ կրթություն. հիմնական բնութագրերը	4
Ա. ՈՒՍԱՆՈՂԱՄԵՏ ԴԱՍԸՆԹԱՑ ՄՇԱԿԵԼՈՒ ԶԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ	8
Դասավանդման, ուսումնառության և գնահատման մեթոդների պլանավորումը ուսանողամետ դասընթացի ծրագրում	8
Դասընթացի նպատակի ձևակերպումը	10
Ուսանողամետ դասընթացի պլանավորման գործընթացը	12
Բ. ՈՒՍԱՆՈՂԱՄԵՏ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԾՐԱԳՐԻ ԿԱԶՄՈՒՄԸ	16
Գ. «ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳԼՈՒԲԱԼԻԶԱՑԻԱ. ԱՐԵՎՄՈՒՏՔ ԵՎ ԻՍԼԱՄ» ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԾՐԱԳՐԻ ՆՄՈՒՇՕՐԻՆԱԿ	22
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ	43

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ուսանողամետ կրթություն. հիմնական բնութագրերը

Բարեփոխումների ընթացքը բարձրագույն կրթության համակարգում բազմաբևեռ գործընթաց է, որն առնչվում է այսպես կոչված շահեկիցներին՝ բարձրագույն կրթության խնդիրներում շահագրգռված բազմաթիվ խմբերին. դրանցից թերևս առավել մեծ դերակատարություն ունեն կրթական գործընթացում անմիջականորեն ներգրավված կողմերը՝ ուսանողները և դասախոսական կազմը:

Դժվար է պատկերացնել, որ առանց դասախոսական կազմի անմիջական մասնակցության և շահագրգռվածության բարեփոխումների ընթացքը կարող է հաջողությամբ պսակվել: Սակայն բարեփոխումների ընթացքի թերևս ամենակարևոր շահեկիցն առաջին հերթին ուսանողությունն է՝ կրթական գործընթացի այն մասնակիցը, որը և հանդիսանում է իր կրթության հիմնական պատվիրատուն:

Բարձրագույն կրթության հայեցակարգը ժամանակակից աշխարհում ելնում է այն սկզբունքից, որ կրթությունն այժմ ոչ միայն հասարակական, ազգային արժեք է, այլ նաև անհատի կրթական պահանջմունքների բավարարման ասպարեզ: Նորացված հայեցակարգը նախատեսում է կրթության անհատականացված բնույթ, որը թույլ է տալիս հաշվի առնել յուրաքանչյուր կոնկրետ մարդու հնարավորությունները և նպաստել վերջինիս ինքնաիրացմանն ու զարգացմանը: Դա կարող է իրականություն դառնալ սովորողների և դասավանդողների տարբեր անհատական հնարավորությունները հաշվի առնող տարաբնույթ կրթական ծրագրեր մշակելու միջոցով:

Այդ իսկ պատճառով բարեփոխումների գործընթացի ժամանակակից փուլում առավել կարևորվում է ուսանողների դերակատարությունը, և բարձրագույն կրթությունն աշխարհում այժմ գտնվում է այսպես կոչված «դասախոսակենտրոն» մոդելից դեպի «ուսանողակենտրոն», կամ «ուսանողամետ» մոդել անցման ժամանակաշրջանում:

Որո՞նք են ավանդական՝ «դասախոսակենտրոն» մոդելի հիմնական բնութագրական գծերը: Ընդհանուր առմամբ, կարելի է առանձնացնել կրթության այս մոդելին հատուկ հետևյալ կողմերը.

1. Դասախոսը կրթական գործընթացի գլխավոր և, ըստ էության, միակ սուբյեկտն է, նա՛ է սահմանում ուսումնառության ընթացքը, որոշում վերջինիս կառուցվածքը, տեմպը, փոխանցվող ուսումնական ինֆորմացիայի չափն ու ծավալները, ինչպես նաև հսկում ուսանողների մատչումը դեպի տեղեկատվություն՝ նորմավորելով դրա քանակը և մակարդակը:
2. Գիտելիքի փոխանցումն այս մոդելում դիտարկվում է որպես մեկ ուղղությամբ ընթացող գործողություն՝ ուսանողները դիտարկվում են որպես յուրօրինակ «դատարկ անոթներ», իսկ ուսուցումը՝ սոսկ իբրև այդ «անոթները» սահմանված չափով ուսումնական ինֆորմացիայով «լցնելու» գործողություն: Ուսանողը դրանով իսկ հանդես է գալիս ընդամենը իբրև դասավանդման պրոցեսի օբյեկտ:
3. Հասկանալի է, որ այս պարագայում դասավանդումը, ինչպես նաև փոխանցված ուսումնական ինֆորմացիայի որակի ստուգումը (քննությունների և ստուգարքների, ստուգողական աշխատանքների կամ ռեֆերատների տեսքով) կողմնորոշված է դեպի այդ «միջին» չափը, համապատասխանաբար, ուսանողի առաջադիմելու ձգտումը պայմանավորվում է այդ իսկ սահմանված չափով:

Այս մոդելում կրթական գործընթացը առավելապես ընկալվում է իբրև *դասավանդում*, որպես գիտելիքի փոխանցում, բայց ոչ նաև իբրև *ուսումնառություն*, կամ գիտելիքի յուրացում: Կրթության որակն էլ, համապատասխանաբար, կարող է դիտարկվել միայն որպես դասավանդման որակ, հետևապես՝ ուսումնառության որակը դառնում է դասավանդման, այն է՝ գիտելիքի փոխանցման որակի արդյունք, ուստի կրթական վերջնարդյունքները գնահատելիս իրականում գնահատվում է ոչ թե գիտելիքի յուրացման, այլ գիտելիքի փոխանցման որակը, հետևապես՝ կրթական պրոցեսի որակը լիակատար կերպով չի չափվում:

Սյուս կողմից՝ պետք է նկատել, որ այդ պարագայում իրականում չի չափվում նաև դասավանդման որակը, քանի որ դրա գնահատումն իրականանում է միջնորդավորված կերպով՝ դրա արդյունքում ուսանողների դրսևորած գիտելիքների միջոցով: Եվ վերջապես, հասկանալի է, որ այդ ամենի արդյունքում ուսանողները իրականում գրկված են լինում մատուցվող կրթական ինֆորմացիայի որակի վրա ներազդելու հնարավորությունից:

Ուսանողամետ մոդելին անցնելու անհրաժեշտությունն, ինչպես նշվել է, պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ կրթության պատվիրատու այլևս հանդիսանում է ոչ միայն պետությունը, կամ հասարակությունը, այլ նաև ինքը՝ ուսանողը, ով դրանով իսկ բավարարում է իր՝ բարձրորակ կրթություն ստանալու պահանջունքը, որն էլ, իր հերթին, պայմանավորված է ուսանողի՝ գիտահենք հասարակությունում առավել նպաստավոր դիրք զբաղեցնելու բնական նպատակադրությամբ: Հասկանալի է, որ հանդես գալով որպես պատվիրատու, ուսանողը չի կարող չըստանձնել դրան համապատասխանող նոր՝ առավել ակտիվ դեր կրթական գործընթացում, այն է՝ կրթության գործընթացի լիիրավ սուբյեկտ հանդիսանալ: Նման դիրք գրավելն, իհարկե, ամենևին էլ չի նշանակում, որ այժմ արդեն հենց ուսանողն է դառնում կրթական գործընթացի միակ սուբյեկտը, ինչպիսին հանդիսացել է դասախոսը ավանդական՝ «դասախոսակենտրոն» մոդելում, այսինքն, անցումը դեպի «ուսանողամետ» մոդել չի ենթադրում կրթական գործընթացում առաջացած միաբևեռությունը դրա հակադիր տարբերակով փոխարինելը՝ խոսքն ընդամենը հավասարակշռված, երկբևեռ համակարգի ձևավորման մասին է, որում ուսանողն ու դասախոսը համագործակցում են գիտելիքի փոխանցման և ձեռք բերման փոխկապակցված գործընթացում:

Ուսումնառությունն այստեղ ընկալվում է որպես **անհատ ուսանողի ուսումնական գործունեություն՝ որն ուղղված է գիտելիքի յուրացմանը**: Դրանից բխում է նաև ուսումնառության եղանակների բազմազանության հնարավորությունը, որը պայմանավորված է ուսանողի անհատական յուրահատուկ կրթական նպատակներով: Դասախոսի դերի փոփոխությունն այս մոդելում

պայմանավորված է հիմնականում ուսանողների ուսումնական գործունեությունը առավելագույն կերպով խթանելու համար դասավանդումը կազմակերպելու մեջ: Պետք է հաշվի առնել, որ նման մոտեցման պարագայում ուսումնառության զգալի մասը կատարվում է լսարանից դուրս, հետևապես՝ ուսանողները ակտիվ ներգրավվում են իրենց իսկ ուսումնառության պլանավորման և կազմակերպման գործում և, համապատասխանաբար, պատասխանատվություն կրում այդ բանի համար:

Չասկանալի է, որ քննարկվող կոնցեպտուալ անցումները չեն կարող լինել սոսկ մեխանիկական փոփոխություններ և ներմուծվել կրթական պրակտիկա, այսպես ասած, գրչի մեկ հարվածով՝ վարչական որևէ որոշման հիման վրա: Դրանք պահանջում են **«ուսանողամետ» կրթական մշակույթի ձևավորում**: Այդ նպատակին հասնելու առաջնային հիմնական միջոցներից է դասընթացը պլանավորելու, մշակելու և վարելու նկատմամբ համապատասխան մոտեցումների ձևավորումը:

Ստորև ներկայացվում է այդպիսի մոտեցումների հիման վրա դասընթացի ուսումնական փաթեթ կազմելու համար մի ուղեցույց, որը, նախատեսված լինելով արևելագիտության ոլորտում կազմակերպվող կրթական դասընթացների համար, կարող է օգտակար մեթոդական ձեռնարկ հանդիսանալ նաև հումանիտար այլ մասնագիտությունների շրջանակներում իրականացվող դասընթացներ մշակելիս:

Ա. ՈՒՍԱՆՈՂԱՄԵՏ ԴԱՍԸՆԹԱՅ ՄՇԱԿԵԼՈՒ ՅԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

Դասավանդման, ուսումնառության և գնահատման մեթոդների պլանավորումը ուսանողամետ դասընթացի ծրագրում

Այնպես է, որ դասընթացի հաջողված լինելը կախված է ոչ միայն դասախոսի կողմից մատուցվող նյութի որակից և արդիականությունից, այլ նաև դասընթացը ճիշտ կերպով պլանավորելու, նյութը դասընթացի վերջնարդյունքների տեսանկյունից ճշգրիտ բաշխելու և դասընթացի ընթացքում ուսանողների հետ համագործակցությունը կազմակերպելու եղանակներից: Այդ առումով հասկանալի է, որ որքան շատ տեղեկատվություն տրվի դասախոսի կողմից ուսանողներին դասընթացի նպատակի, ուսանողների պարտավորությունների և այն չափանիշների վերաբերյալ, որոնք նախատեսվում է կիրառել ձեռք բերված վերջնարդյունքները գնահատելու համար, այնքան ավելի հստակ կարտահայտվեն թե՛ դասախոսի, և թե՛ ուսանողների մասնագիտական ձեռքբերումները: Բնական է, որ դասընթացի այդպիսի կազմակերպումը դյուրին խնդիր չէ՝ այն մեծ ջանքեր է պահանջում դասախոսի կողմից, և հաճախ ավելի շատ աշխատանք, քան դա սովորաբար կատարվում էր անցյալում:

Առաջին քայլն այդ ուղղությամբ պետք է լինի ուսումնառության նպատակների, կամ կրթական վերջնարդյունքների հստակ ցանկի մշակումը թե՛ դասընթացի, և թե՛ վերջինիս յուրաքանչյուր բաղադրիչ միավորի համար: Այնուհետև անհրաժեշտ է համոզվել, որ ուսանողների առաջադիմությունը գնահատելու համար կիրառվող մեթոդները համապատասխանում են դասընթացի նախանշված նպատակներին: Բացի այդ, ուսանողները կարիք ունեն հասկանալու և ընկալելու այն չափանիշները, որոնք կիրառվելու են նրանց գնահատականները դնելու և առաջադրանքների կատարումը արժեվորելու համար: Այդ ամենը սահմանելուց հետո կարելի է ուսանողների ուշադրությունը տեղափոխել այն ուսումնական գործողությունների վրա, որոնք պիտի օգնեն

Նրանց հասնելու նպատակին:

Ավա՛ղ, շատ դեպքերում ուսանողները սկսում են դասընթացը առանց ունենալու այնպիսի ունակություններ և հմտություններ, որոնք անհրաժեշտ են արդյունավետորեն օգտագործելու համար անգամ ամենահարուստ և որակյալ ինֆորմացիան: Ուսանողներին այսօր պարզապես դասընթացի ծրագիր կամ ուսումնական ուղեցույց տրամադրելը բավական չէ: Շատ կարևոր է ներկայացնել ուսումնառության հայտարարված նպատակների կարևորությունը, ցույց տալ ուսանողներին, թե ինչպե՛ս են այդ վերջնարդյունքներն ուղղակիորեն կապակցված գնահատման եղանակների հետ:

Պետք է նկատի ունենալ նաև, որ սովորելու նոր հնարավորությունները Ինտերնետի միջոցով՝ ներառյալ կայքէջերը (ինչպես, օրինակ, MySpace կամ YouTube, Էլ.փոստը) կամ դասընթացի կառավարման համակարգերը (ինչպես, օրինակ՝ Blackboard, Webcampus, Moodle և այլն), թույլ են տալիս ուսումնական ինֆորմացիայի փոխանակում իրականացնել նաև պարբերական լսարանային հանդիպումներից դուրս: Դա, բնականաբար, անդրադառնում է տեղեկատվական դարաշրջանում գիտելիքի բնույթի վրա և պայմանավորում բազմաթիվ փոփոխություններ դասավանդման պրոցեսում:

Աշխարհը շարժվում է դեպի գիտելիքի վրա հենված տնտեսություն, ուստի տեղեկատվական գրագիտությունը դառնում է ուսանողներին հարատև կրթությանը նախապատրաստելու կարևորագույն բաղադրիչ՝ դա է պահանջում ներկայի և ապագայի աշխատաշուկան: Ուսանողներին այդ նպատակին նախապատրաստելը խիստ պահանջներ է ձևավորում դասընթացի ծրագրի, կառուցվածքի, նյութերի և ուսումնական ռազմավարությունների նկատմամբ:

Ուսանողամետ (դեպի ուսանողների կրթական կարիքների բավարարումը շրջված) դասընթացի ծրագիրը ընթերցելիս ուսանողները պետք է հստակ պարզեն, թե ի՞նչ է պահանջվում իրենցից դասընթացի նպատակին հասնելու համար, և թե ի՞նչ գործողություններ կարող են նպաստել նրանց առաջադիմությանը: Ուսա-

նողները բացի այդ տեղեկանում են, թե ի՞նչ հմտություններ պիտի զարգացնեն համապատասխան կարողություններ ձևավորելու համար: Այսպես, օրինակ, հռետորական հմտությունների զարգացումը անհրաժեշտ է բանավոր փաստարկներ արտահայտելու համար, միջանձնային հմտությունները անհրաժեշտ են փոքր խմբերում հաջողությամբ աշխատելու համար, համակարգչային ծրագրերից օգտվելու հմտությունները՝ ցուցադրության միջոցով հետազոտական նախագծի արդյունքները ներկայացնելու համար: Այդ ունակությունները, թեպետև առաջին հայացքից անմիջականորեն չեն առնչվում այս կամ այն կոնկրետ առարկայական ոլորտի դասընթացների մասնագիտական բովանդակությանը, սակայն անհրաժեշտ են ուսանելու գործընթացը հաջողությամբ իրականացնելու տեսանկյունից, ուստի դրանք նույնպես գիտելիք ձևավորող արդյունքներ են:

Ուսանողամետ դասընթացում թե՛ բովանդակությանը, և թե՛ սովորելու ընթացքին վերաբերող հմտությունները պետք է ներառվեն որպես կրթական վերջնարդյունքներ:

Ուստի՝ ուսանողամետ դասընթացի ծրագրի բաժինները ներկայացնում են ոչ միայն այն, ի՞նչ է անելու դասախոսը օժանդակելու համար ուսանողներին հասնելու դասընթացի նպատակներին, այլ նաև թե ի՞նչ պետք է անի ուսանողը դրան հասնելու համար:

Դասընթացի նպատակի ձևակերպումը

Դասընթացի ընդհանուր նպատակները նկարագրելիս ծրագրում ուշադրություն է սևեռվում այն ուսումնական միջավայրի վրա, որ մտադիր է ձևավորել դասախոսը: Այստեղ նախընտրելի է նկարագրել ուսումնական պրոցեսի իր ընկալումը, պարզաբանել այն, ինչը նա արժեվորում է դասավանդման և ուսումնառության պրոցեսներում և ներկայացնել, թե ինչպե՛ս ուսանողները պետք է մասնակցեն այդ գործընթացին: Ծրագիրը պետք է ցուցադրի ինչպես դասախոսի՝ առարկայական նյութին տիրապետելու վարպետությունը, այնպես էլ այդ նյութը ուսանողներին հասու դարձնելու հմտությունը:

Ուսանողամետ մոտեցումը դասախոսի առջև առաջ է քաշում ուսանողներին իրենց ուսումնառությունը ինքնակազմակերպելու համար պատասխանատվություն ստանձնելուն նպաստելու խնդիր: Ուսանողամետ դասընթացը պլանավորելիս ուստի անհրաժեշտ է հաշվարկել դասախոսի՝ դասընթացը վարելու և ուսանողի՝ իր ուսումնառությունը ինքնակազմակերպելու միջև համաչափությունը: Հաշվի առնելով դասընթացի մակարդակը (բակալավորիատ, մագիստրատուրա), ինչպես նաև դասընթացին մասնակցող ուսանողների նախնական հմտություններն ու գիտելիքները, անհրաժեշտ է ձգտել՝

- նպաստել դասընթացի շրջանակներում ուսանողների մոտ սեփական նպատակների ձևավորմանը.
- սովորեցնել պլանավորել այդ նպատակներին առնչվող խընդիրները.
- սովորեցնել հետևել սեփական առաջընթացին և իրատեսորեն գնահատել ձեռքբերումները:

Նպատակահարմար է պլանավորել նաև կրթական այլ գործողություններ, որոնք կդրդեն ուսանողներին դասընթացի ընթացքում ստանձնելու առավել մեծ պատասխանատվություն ուսումնառության գործընթացի նկատմամբ:

Դասընթացի յուրաքանչյուր ասպեկտ պետք է առավել արդյունավետորեն աջակցի ուսանողի սովորելուն: Այստեղից բխում է դասախոսի պատասխանատվությունը ուսանողներին օգնելու սովորել թե՛ բովանդակությունը (տիրապետել առարկայական գիտելիքի), և թե՛ գործընթացը (տիրապետել գիտելիք ձեռք բերելու հմտություններին): Իրողություն է, ցավոք, որ ուսանողները երբեմն բավարար չափով պատրաստված չեն լինում, երբ սկսում են հաճախել այս կամ այն դասընթացը, ուստի առավել անհրաժեշտ է ձևավորել այնպիսի ուսումնական միջավայր, որում ուսանողները հնարավորություն կունենան լրացնելու դասընթացի նպատակին հասնելու համար պահանջվող նախնական գիտելիքները:

Դասընթացի ծրագիրն այսպիսով դասախոսի և ուսանողների միջև փոխգործակցության կարևոր մի հանգրվան է՝ թե՛ լսարա-

նում և թե՛ լսարանից դուրս, և՛ առերես, և՛ առցանց: Ավանդական ծրագիրը առաջին հերթին տեղեկության աղբյուր է, որը բաժանվում է ուսանողներին և հաճախ, ինչպես հայտնի է, մի կողմ դրվում առաջին իսկ դասից հետո, մինչդեռ ուսանողամետ ծրագիրը կարող է լինել ուսումնառելու կարևոր գործիք, ձևավորելով՝

- (ա) խթանող համատեքստ՝ մենք սովորում ենք ավելի լավ այն, ինչն իմանալու կարիքն ունենք,
- (բ) սովորողի ակտիվություն՝ տեսական ուսումնառությունը և գործնական կիրառումը հանդես են գալիս զուգընթաց,
- (գ) համագործակցություն մյուսների հետ՝ համատեղ խմբային աշխատանքը լսարանում ձևավորում է ուսումնառության այնպիսի չափում, որը չի կարող ապահովվել լոկ դասախոսություններ ունկնդրելով և գրականություն ընթերցելով:

Ուսանողամետ դասընթացի պլանավորման գործընթացը

Ուսանողամետ դասընթաց ծրագրելիս պետք է նախևառաջ սահմանել, թե ի՞նչ հմտություններ, գիտելիքներ և մոտեցումներ են համարվում դասախոսի կողմից առավել արժեքավոր, ինչպե՛ս դրանք կարող են ձևավորվել դասընթացի ընթացքում և ինչպե՛ս դրանք կարող են պատշաճ կերպով գնահատվել: Ուստի անհրաժեշտ է կազմել մի ծրագիր, որը կիրազեկի ուսանողներին այդ ակնկալիքների ու մտադրությունների մասին:

Ընդհանուր առմամբ, գործընթացն ընդգրկում է երեք փուլ՝

- (ա) հիմնական և պարտադիր յուրացում պահանջող խնդիրների առանձնացում՝ այն, ինչ ուսանողները պետք է ձեռք բերեն դասընթացից,
- (բ) դրանց յուրացման աստիճանը արձանագրելու մեթոդների մշակում (գնահատման և արժեքավորման պրակտիկան՝ ֆորմալ և ոչ ֆորմալ),
- (գ) հետաքրքրություն, շահագրգռվածություն առաջացնող և հետևաբար, յուրացմանը հանգեցնող ուսումնական գործողությունների և դասավանդման մեթոդների որոշում:

Դասընթացը պետք է պլանավորվի նկատի ունենալով, թե՛ պրոցեսը, թե՛ բովանդակությունը, և թե՛ վերջնարդյունքները, քա-

նի որ բացի տեսական գիտելիքից և տեխնիկական հմտություններից, ուսանողները կարիք են ունենալու նաև գործիքների՝ հասարակության մեջ արդյունավետորեն ապրելու և աշխատելու համար, իսկ այդպիսի կոմպետենցիաների աստիճանական ձևավորումը պետք է տեղի ունենա կրթական ծրագիրը կազմող յուրաքանչյուր դասընթացի շրջանակներում: Յենց այստեղ է, որ ուսանողները սովորում են՝

- նախաձեռնել, ըմբռնել, գնահատել և ստանձնել պատասխանատվություն իրենց իսկ ուսումնառության ընթացքի համար,
- արդյունավետորեն գնահատել և օգտագործել ուսումնական ռեսուրսները,
- աշխատել առանձին և համագործակցել մյուսների հետ,
- որոշումներ կայացնել տարբեր իրավիճակներում առաջացող երկընտրանքների վերաբերյալ,
- ստեղծագործաբար մտածել և հաղորդակցվել՝ ինչպես, օրինակ, հստակ շարադրել մտքերը և ձևակերպել գաղափարները (այդ թվում, օգտագործելով թվային ցուցանիշներ, գրաֆիկներ, էլեկտրոնային տեխնոլոգիաներ), ընթերցված նյութերից անհրաժեշտ ինֆորմացիա քաղել, լսել այլոց կարծիքները և հարգալից ու ըմբռնող մոտեցում ցուցաբերել դրանց նկատմամբ, ընկալել և պատշաճ կերպով կատարել առաջադրանքները:

Ուսանողների պատասխանատվությունը ուսումնառության նկատմամբ բարձրացնելու նպատակով անհրաժեշտ է նրանց հաղորդել ինքնագնահատման հմտություններ: Դա անելու համար, կարելի է ներմուծել ստեղծագործական գնահատման (արժեքավորման) համակարգ, որը հենց ընթացքում կապահովի օգտակար ինֆորմացիա թե՛ դասախոսի, թե՛ ուսանողի համար: Այդ համակարգը կարող է ներառել (ա) արդյունքի գնահատում (եսսեներ, ստեղծագործական շարադրանքներ, հետազոտության հաշվետվություններ, նախագծեր և այլն), (բ) կատարման գնահատում (առաջադրանքների կատարումներ, գիտագործնական ցուցադրություններ, բանավեճեր, գիտական փորձեր և այլն), ինչպես նաև (գ) ընթացիկ գնահատումներ (բանավոր հարցումներ,

հարցախույզեր, դիտարկումներ և այլն): Եթե գնահատման չափանիշները հստակ ընկալվում են ուսանողների կողմից, նրանք ավելի հեշտորեն կարծեվորեն իրենց աշխատանքը և ավելի համոզված կլինեն արդյունքի ճշգրտության մեջ: Երբ ուսանողները մասնակցում են այն չափանիշների սահմանմանը, որոնցով գնահատվելու է աշխատանքը, իսկ այնուհետև նաև դերակատարություն ունեն իրենց կամ այլ ուսանողների աշխատանքի գնահատման գործում, նրանց սեփական պատասխանատվության զգացումը զգալիորեն ավելանում է:

Դասընթացի բովանդակությունը ուսանողների ուսումնական ակտիվությունը խթանելու տեսանկյունից կարող է բաշխվել երեք կարգերով՝ (ա) բովանդակություն, որի իմացությունը պահանջվում է բոլոր ուսանողներից, (բ) բովանդակություն, որը կարող է հասցեագրվել առանձին ուսանողների այս կամ այն խմբային նախագծի կամ աշխատանքի կատարման շրջանակներում և (գ) բովանդակություն, որը կարող է հետաքրքրել միայն ուսանողների, ովքեր ցանկանում են մասնագիտանալ այդ նեղ ոլորտում:

Այնուհետև պետք է որոշել, թե ո՞ր թեմաները ուսանողների ակտիվության և առաջադրանքների ո՞ր տեսակին են համապատասխանում: Որքանո՞վ դասընթացի թեմաները կողմնորոշված են ոչ միայն դեպի բովանդակություն, այլ նաև դեպի ուսումնառության ընթացք (վերը քննարկված առումով): Ինչպիսի՞ ուսումնական գործողություններ կարող են նպաստել ուսանողների ինքնուրույն և համատեղ աշխատանքին, օգնել տիրապետելու մասնագիտական գործիքակազմին: Ինչպե՞ս է ձևավորվելու դասընթացի խթանող և աջակցող մթնոլորտը՝ ուսանողների արդյունավետ աշխատանքը կազմակերպելու, միջանձնային և համագործակցային հմտություններ փոխանցելու և հետագա կրթության (այդ թվում նաև՝ ինքնակրթության) համար ունակություններ սերմանելու համար:

Այսպիսով, ուսանողամետ դասընթացի ծրագիրը կարող է ունենալ բազմաթիվ գործառույթներ, որոնք աջակցում և խթանում են ուսանողներին ակտիվորեն մասնակցելու դասընթացին.

ա) *հաստատել առաջին շփումը դասախոսի և ուսանողի միջև,*

ուստի նախընտրելի է, որ այն պարունակի առավել մանրամասն ինֆորմացիա դասախոսի մասին, նրա դասավանդման մոտեցումների, դասընթացը վարելու եղանակների մասին.

- բ) *ծառայել որպես ուսումնական նյութ և ձեռնարկ՝ ընդգրկելով դասավանդման նյութերը (handouts), մանրամասն ինֆորմացիա առաջադրանքների, դրանց գնահատման ձևերի վերաբերյալ.*
- գ) *նկարագրել ուսանողների կրթական վարքագծի վերաբերյալ պատկերացումները.*
- դ) *օժանդակել ուսանողներին գնահատելու իրենց պատրաստվածությունը դասընթացին մասնակցելու համար՝ ներկայացնելով այն, ինչ ուսանողն արդեն պետք է նախապես իմանա կամ կարողանա անել դասընթացին մասնակցելուց առաջ.*
- ե) *ցույց տալ դասընթացի տեղը ամբողջ ծրագրում և մասնագիտական ոլորտի շրջանակներում.*
- զ) *նկարագրել հասանելի ուսումնական ռեսուրսները.*
- է) *ներառել նյութեր, որոնք կարող են աջակցել արտալսարանային աշխատանքում.*
- ը) *ծառայել որպես դասախոսի և ուսանողների միջև համաձայնեցված ուսումնական պայմանագիր փոխադարձ պարտավորությունների վերաբերյալ:*

Բ. ՈՒՍԱՆՈՂԱՄԵՏ ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ ԾՐԱԳՐԻ ԿԱԶՄՈՒՄԸ

Ընդհանուր առմամբ, ուսանողամետ դասընթացի ծրագրում պետք է արտացոլված լինեն հետևյալ կետերը.

- Դասընթացի նկարագրությունը, որը ներառում է դասընթացի նպատակներն ու խնդիրները,
- Դասընթացի կառուցվածքը և տեղը տվյալ կրթական ծրագրի շրջանակներում,
- Դասընթացի ընթացքում նախատեսվող ուսումնական գործողությունների տեսակները, ինչպես նաև ուսանողի և դասախոսի պատասխանատվությունների չափի սահմանումը,
- Դասընթացի՝ գնահատման և ստուգման չափանիշների պարզ, հասկանալի և հստակ սահմանումը:

Այդուհանդերձ, ուսանողամետ դասընթացի ծրագրի կառուցվածքը մեծապես կախված է դասընթացի տեսակից, բովանդակային տրամաբանությունից և ուսանողների պահանջներից, և այն կազմելու համար դասախոսը, պահպանելով մեթոդաբանական հիմնական պահանջները, պետք է ունենա պատշաճ ինքնավարություն: Ստորև բերվում են ուսանողամետ դասընթացի ծրագրի հիմնական ենթաբաժինները¹:

- Բովանդակություն
- Դասընթացը վարողի մասին տվյալներ
- Ուսանողների մասին տվյալներ
- Դասընթացի նպատակը
- Դասընթացի նկարագիրը
- Կրթական վերջնարդյունքները
- Գրականության ցանկը
- Դասընթացի օրացույցը
- Դասընթացի պահանջները
- Ստուգման և գնահատման եղանակները

1 Ավելի մանրամասն տե՛ս. ԵՊՅ կրթական ծրագրերի մշակման մեթոդական ուղենիշներ, Երևան, 2010, էջ 10-12:

Բովանդակություն

Ուսանողամետ դասընթացի ծրագիրը պետք է պատշաճ բովանդակային ծավալներ և հստակ կազմակերպված կառուցվածք ունենա, քանի որ ուսումնառության ընթացքում ուսանողները առնչվելու են ծրագրին փուլ առ փուլ (ըստ թեմաների) և պետք է հեշտ կարողանան գտնել համապատասխան թեմայի հետ կապված առաջադրանքները և պարտականությունները:

Դասընթացը վարողի մասին տվյալներ

Ուսանողամետ դասընթացի ծրագիրը պետք է պարունակի անհրաժեշտ տվյալներ դասընթացը վարողի մասին, որպեսզի ուսանողը դասախոսի հետ կապ հաստատելու հիմնական եղանակների և կարգի վերաբերյալ պատշաճ տեղեկատվություն ունենա:

Դասընթացի նկարագրի այս հատվածում դասախոսը կարող է համառոտ տեղեկատվություն ներկայացնել իր կրթական և հետազոտական փորձառության, ինչպես նաև մասնագիտական հետաքրքրությունների մասին:

Ուսանողների մասին տվյալներ

Փոխադարձ շփումը և հետադարձ կապը ապահովելու համար կարելի է ուսանողամետ դասընթացի ծրագրում ներառել համապատասխան մի հատված, որը հնարավորություն կտա հավաքագրել ուսանողների կոնտակտային տվյալները (անհատական տվյալներ, էլ. փոստի հասցե, հեռախոսահամար և այլն): Հնարավոր եղանակներից է՝ մշակել տվյալների հավաքագրման համապատասխան ձևաթուղթ և կցել այն դասընթացի ծրագրին. ուսանողը կկարողանա լրացնել և վերադարձնել այն հաջորդող դասախոսությունների ընթացքում:

Դասընթացի նպատակը

Ուսանողամետ դասընթացի ծրագրի այս հատվածում հար-

կավոր է բացատրել, թե ինչո՞վ է պայմանավորված տվյալ դասընթացի առկայությունը կրթական ծրագրում և ինչպե՞ս է այն լրացնում ընդհանուր կրթական ծրագիրը: Յտակ ներկայացնելով դասընթացի նպատակները՝ ուսանողին կարելի է ցույց տալ դասընթացի և իր ընդհանուր մասնագիտական աճի միջև սերտ կապը, ինչև, իր հերթին, կարող է խթանել ուսանողների առավել ակտիվությունը դասընթացի շրջանակներում:

Կրթական վերջնարդյունքները

Ուսանողամետ դասընթացի կառուցման հիմնական սկզբունքներից է կրթական վերջնարդյունքների հստակ ներկայացումը: Ուսանողին անհրաժեշտ է ցույց տալ այն կրթական վերջնարդյունքները, որոնց նա կհասնի դասընթացի ավարտին: Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները պետք է սահմանվեն հնարավորինս հստակ և չափելի՝ ձևակերպված լինելով ձեռքբերվելիք կոմպետենցիաների տերմիններով, այսինքն՝ նկարագրելով այն **կոնկրետ** գիտելիքները, ունակությունները և հմտությունները, որոնք պետք է կարողանա **դրսևորել** ուսանողը դասընթացի ավարտին: Այդ ձևակերպումները պետք է դասակարգել ըստ **տեսական գիտելիքների և գործնական կարողությունների** (բուն մասնագիտական և ընդհանրական)²:

Այդ իսկ պատճառով դասընթացի մակարդակում՝ ի տարբերություն կրթական ամբողջ ծրագրի, հարկավոր է խուսափել ընդհանուր արտահայտություններից (*կիմանա, կհասկանա, կժանոթանա*)՝ նախապատվությունը տալով *կդրսևորի [...-ը լուծելու, ներկայացնելու և այլն] կարողություն, կցուցաբերի [...-ը վերլուծելու, համադրելու և այլն] ունակություն* ձևակերպումներին:

Դասընթացի նկարագիրը

Ուսանողամետ դասընթացի ծրագրի այս բաժնում պետք է հնարավորինս հստակ նկարագրել դասընթացը՝ ներկայացնելով

2 Ավելի մանրամասն տե՛ս. ԵՊՅ կրթական ծրագրերի մշակման մեթոդական ուղենիշներ, Երևան, 2010, էջ 10-12:

դասընթացի բովանդակությունը, կազմակերպման ձևերը (դասախոսություններ, խմբային քննարկումներ, գործնական աշխատանքներ և այլն), ինչպես նաև դասավանդման մեթոդաբանությունը:

Գրականության ցանկ

Ուսանողամետ սկզբունքով կազմված դասընթացի համար կարևոր նախապայման է հանդիսանում անհրաժեշտ գրականության և լրացուցիչ աղբյուրներ որոնելու հնարավորությունների մատչելիությունը ուսանողի համար: Դասավանդողը պետք է համապատասխան գրականությունը հայթայթելու վերաբերյալ ուսանողին ապահովի անհրաժեշտ տեղեկատվությամբ (առկայությունը գրադարանում, ամբիոնում, վաճառքում և այլուր), իսկ հնարավորության դեպքում տրամադրի համապատասխան նյութերը և գրականությունը ուսանողներին: Գրականությունն ու ընթերցանության նյութերը պետք է դասակարգված լինեն ըստ ծրագրի բովանդակության մասում նշված համապատասխան թեմաների:

Դասընթացի օրացույց

Ուսանողներին մտահոգող ամենակարևոր հարցերից է՝ իմանալ, թե ե՞րբ և ի՞նչ է նրանցից պահանջվելու: Այս հարցերը պարզաբանելու համար ծրագրում բերվում է դասընթացների բաղադրիչների (թեմաների, սեմինարների, միջանկյալ և ավարտական քննությունների, գրավոր նյութերի հանձնման և այլն) ժամանակացույցը, որը պետք է ընդհանուր առմամբ համաձայնեցված լինի բուհում ուսումնական գործընթացի կազմակերպման կարգի հետ: Դասընթացի առաջադրանքների պլանավորումը պետք է լինի իրատեսական և հնարավորություն ընձեռի ուսանողին պատշաճ կատարել դրանք:

Դասընթացի պահանջները

Ուսանողամետ սկզբունքով դասընթաց կազմելու ընթացքում՝ դասընթացին վերաբերող պահանջները կարելի է տեղաբաշխել ծրագրի տարբեր բաժիններում, օրինակ՝ խնդիրներն ու նպատակները նկարագրող բաժիններում, ինչպես նաև գնահատման սկզբունքները նկարագրող մասում: Կարելի է նաև դասընթացի պահանջները ներկայացնել առանձին ենթաբաժնով:

Ստուգման և գնահատման եղանակները

Այս բաժնում անհրաժեշտ է հանգամանորեն նկարագրել գնահատման և ստուգման մեխանիզմները և գործիքները: Գնահատման և ստուգման գործիքները պետք է լինեն չափելի և զուրկ երկակի մեկնաբանությունից, ինչպես նաև երկակի կիրառման հնարավորությունից: Գնահատման գործիքները պետք է հասկանալի լինեն ուսանողի համար: Ուսանողը պետք է իմանա, թե ինչպե՛ս է գնահատվում իր աշխատանքը, ի՞նչ բաղադրիչներից է կազմված ավարտական միավորը և ինչպե՛ս և ի՞նչ գործիքներով է ստուգվում յուրաքանչյուր բաղադրիչ: Այս բաժնի նկարագրությունը նույնպես անհրաժեշտ է համաձայնեցնել բուհում գործող գիտելիքների գնահատման կարգի հետ:

Քանի որ գնահատման նոր համակարգում վերջնական միավորի մաս է կազմում ուսանողի մասնակցությունը ուսումնական պարապմունքներին (որը, սովորաբար, պատշաճ կերպով չի հստակեցվում գիտելիքի գնահատման բուհական կարգերում), ապա այդ մասնակցությանը դասախոսի կողմից ներկայացվող պահանջները պետք է մանրամասնորեն ներկայացվեն (օրինակ՝ ակտիվություն հարցերի տեսքով, մասնակցություն քննարկումներին, առաջադրանքների կատարում սահմանված ժամկետներում և այլն) և հստակ նշվի, թե ի՞նչ սկզբունքով է կատարվելու գնահատման այդ բաղադրիչի ձևավորումը:

Միջանկյալ կամ ընթացիկ քննությունների պարագայում անհրաժեշտ է նկարագրել ընթացակարգը, ստուգման և գնահատման մեխանիզմն ու գործիքները (օրինակ՝ թեստի պարագայում

պետք է նկարագրել նրա կառուցվածքը, տրամադրել նմուշօրինակը, ներկայացնել գնահատման չափանիշները և անցկացման ձևը: Եթե միջանկյալ կամ ընթացիկ քննությունը թեստի միջոցով չէ իրականացվում, այլ կազմված է տեսական հարցերից, ապա պետք է նշել դրանց քանակը, յուրաքանչյուր հարցի արժեքը և գնահատման սկզբունքը):

Գրավոր նյութի (էսսե, ռեֆերատ, կուրսային աշխատանք) պարագայում պետք է պարզ և հստակ նկարագրվել բոլոր այն չափանիշները, որոնցով առաջնորդվելու է դասախոսը տվյալ նյութը ստուգելու և գնահատելու ընթացքում:

**Գ. «ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳԼՈՒ
ԲԱԼԻԶԱՑԻԱ. ԱՐԵՎՄՈՒՏՔ ԵՎ ԻՍԼԱՄ»
ԴԱՍԸՆԹԱՑ Ի ԾՐԱԳՐԻ ՆՄՈՒՇՕՐԻՆԱԿ**

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Դասընթացի ծրագիր

Ֆակուլտետ

Արևելագիտության

(ֆակուլտետի անվանումը)

Ամբիոն

Արաբագիտության

(ամբիոնի անվանումը)

Դասընթաց՝

**1802/M34, Մշակութային բազմազանություն
և գլոբալիզացիա. Արևմուտք և իսլամ**

*(Դասընթացի դասիչը և անվանումը՝
ըստ ուսումնական պլանի)*

Որակավորման
աստիճան՝

մագիստրոսի կրթական ծրագիր

Հեղինակ՝

Հայկ Քոչարյան, պ.գ.թ., ասիստենտ

*(ԱԱՀ, գիտական աստիճանը,
գիտական կոչումը, պաշտոնը)*

1. Դասընթացը վարողի մասին տվյալներ

Դասընթացը վարում է՝ պատմական գիտությունների թեկնածու, ասիստենտ Հայկ Քոչարյանը

Փոստային հասցեն՝ Երևան, 0025, Ալեք Մանուկյան 1, Երևանի պետական համալսարան, արևելագիտության ֆակուլտետ, արաբագիտության ամբիոն

Էլ. փոստի հասցեն՝ hkocharyan@ysu.am

Կայքը համացանցում՝ <http://yerevan.academia.edu/HaykKocharyan/>

Աշխատանքային հեռախոսները՝ 573330, 551674

Խորհրդատվությունների օրերը՝ երեքշաբթի և ուրբաթ, ժ. 13.00-14.00 կամ նախնական պայմանավորվածությամբ

Ակադեմիական կենսագրությունը՝ 2002-2005՝ ասպիրանտուրա, ԵՊՀ արաբագիտության ամբիոն, 20.11-10.12.2004՝ արաբերեն լեզվի դասընթացներ, Կահիրեի համալսարանի արաբերեն լեզվի կենտրոն, 2000-2002՝ մագիստրատուրա, ԵՊՀ արաբագիտության ամբիոն, 1998-1999՝ արաբերեն լեզվի ուսուցման ինստիտուտ, Դամասկոս, Սիրիա, 1995-2000՝ բակալավրիատ, ԵՊՀ արաբագիտության ամբիոն:

Աշխատանքային փորձը՝ 2005-ցայսօր՝ ԵՊՀ արաբագիտության ամբիոն, ասիստենտ, 2006-ցայսօր՝ ԵՊՀ Զաղաքակրթական և մշակութային հետազոտությունների կենտրոն, ավագ փորձագետ:

Դասավանդվող այլ առարկաներ՝

- Արաբիան նախաիսլամական շրջանում և Արաբական խալիֆայությունը (4-9-րդ դարի առաջին կես)՝ դասավանդվում է արևելագիտության ֆակուլտետի արաբագիտության ամբիոնի բակալավրիատի ուսանողներին երրորդ կիսամյակում և ներառված է պարտադիր առարկայացանկի մեջ:
- Առանձին պետությունների ձևավորման շրջանը (7-րդ դարի վերջ - 13-րդ դարի երկրորդ կես)՝ դասավանդվում է արևելագիտության ֆակուլտետի արաբագիտության ամբիոնի բակալավրիատի ուսանողներին չորրորդ կիսամյակում և նե-

րառված է պարտադիր առարկայացանկի մեջ:

- Իսլամական հոսանքներն ու շարժումները արդի փուլում՝ դասավանդվում է արևելագիտության ֆակուլտետի արաբագիտության ամբիոնի մագիստրատուրայի ուսանողներին երկրորդ կիսամյակում և ներառված է պարտադիր առարկայացանկի մեջ:
- Իսլամ և Արևմուտք. Մշակույթների բազմազանություն, գլոբալիզացիա և մուսուլմաններ՝ դասավանդվում է արևելագիտության ֆակուլտետի արաբագիտության ամբիոնի մագիստրատուրայի ուսանողներին երկրորդ կիսամյակում և ներառված է կամընտրական առարկայացանկի մեջ:
- Իսլամ Եվրոպայում, Միջին Ասիայում և Հեռավոր Արևելքում՝ դասավանդվում է արևելագիտության ֆակուլտետի արաբագիտության ամբիոնի մագիստրատուրայի ուսանողներին երկրորդ կիսամյակում և ներառված է կամընտրական առարկայացանկի մեջ:

Հետազոտական ուղղությունը՝ Ադապտացիոն գործընթացները Մերձավոր Արևելքում

Գիտական հետաքրքրությունների շրջանակը՝

Ադապտացիոն գործընթացները Ումմայում,

Քրիտոնեամուսուլմանական վիճաբանական գրականությունը միջնադարում:

2. Ուսանողների մասին տվյալներ

Հարգելի ուսանող,

խնդրում եմ ստորև բերված ձևաթղթի օրինակով լրացնել Ձեր տվյալները և ուղարկել hkocharyan@ysu.am էլեկտրոնային հասցեով: Այս տվյալները անհրաժեշտ են հետադարձ կապը ապահովելու և ուսումնառության գործընթացը ավելի արդյունավետ դարձնելու համար:

Ա.Ա.Յ _____
Ամբիոն _____ Կիսամյակ _____
Ուս. տոմսի N _____
Յեռ. _____
Էլ. փոստ _____

3. Դասընթացի նպատակը

Դասընթացը նախատեսված է «Արաբամուսուլմանական քաղաքակրթության պատմություն և իսլամագիտություն» մագիստրոսական ծրագրում ներգրավված երկրորդ կուրսի արաբագետ (արևելագետ) ուսանողների համար: Դասընթացի հիմնական նպատակն է՝ համալրել իսլամագիտական դասընթացների շարքը և «Իսլամի» և «Արևմուտքի» օրինակով ուսանողների ծանոթացնել գլոբալացվող աշխարհում մշակութային, կրոնական բազմազանության դրսևորման ձևերին, ինչպես նաև քաղաքակրթական հողի վրա այդ համատեքստում ընթացող գործընթացներին: Հատուկ ուշադրություն է դարձվում տարբեր հասարակությունների և արժեքային համակարգերի համագործակցությանը գլոբալացվող և, միևնույն ժամանակ լոկալացվող աշխարհում:

Դասընթացի խնդիրներից է հասկանալ քաղաքակրթական տվյալ մակարդակում միջմշակութային և միջկրոնական համագործակցության զարգացման հավանական վեկտորները:

Դասընթացի շրջանակում քննարկված խնդիրները կարող են վերաճել հետազոտական թեմաների կրթական հաջորդ մակարդակում (ասպիրանտուրայում):

4. Կրթական վերջնարդյունքները

Դասընթացի հաջող ավարտին ուսանողը.

- *կտիրապետի* «Իսլամ» և «Արևմուտք» փոխհարաբերությունների զարգացման պատմությանը.

- կղրսևորի գլոբալ գործընթացները՝ «Իսլամ» և «Արևմուտք» փոխհարաբերությունների համատեքստում.
  - մասնագիտական լսարանի առջև ներկայացնելու կարողություն,
  - մասնագիտական քննարկումներ և բանավեճեր կազմակերպելու և վարելու հմտություններ.
- կցուցաբերի
  - «Արևմուտքի» և «Իսլամի» միջև ընթացող գործընթացներին առնչվող հիմնախնդիրները գիտականորեն վերլուծելու կարողություն,
  - գլոբալացման գործընթացների առանձնահատկությունները՝ «Իսլամ» և «Արևմուտք» փոխհարաբերության համատեքստում համադրելու և հիմնավորված եզրակացություններ ու երաշխավորականներ ձևակերպելու ունակություն:

5. Դասընթացի նկարագիր

Դասիչ	Կրեդիտ քանակ	Լսարան. ժամ.	Ընդհ. ժամ.	Ինքն. ժամ.	Շաբաթ. ժամ	Կիսամ.
1802/M34	3	32	90	58	2	3

5.1 Դասավանդման և ուսումնառության ձևերը

Դասընթացի տևողությունն է 1 կիսամյակ: Այն բաժանված է 2 ուսումնական հատվածի (մաս 1 և մաս 2), որոնցից յուրաքանչյուրն իր հերթին բաժանված է երկու ներքին մոդուլների: Առաջին ներքին մոդուլի ընթացքում կմատուցվի բուն առարկայական նյութը, որին կհաջորդի քննարկում/բանավեճ յուրաքանչյուր պարապմունքի վերջին 15 րոպեների ընթացքում: Երկրորդ ներքին մոդուլի ընթացքում կայանալու են սեմինար պարապմունքներ՝ հիմնված անցած նյութի վրա, որոնց ընթացքում ուսանողը պետք է ներկայացնի անհատական ուսումնասիրտագոտական աշխատանք:

Մասերից յուրաքանչյուրի ավարտին նախատեսված է 1 ընթացիկ (միջանկյալ) քննության հանձնում:

Ուսանողի վաստակած միավորների կառուցվածքը ներկայացված է 8.1 կետում:

5.2 Դասաբաշխման սանդղակը ըստ թեմաների և պարապմունքի ձևերի

Առարկայի բաժիններ և թեմաներ	միայն ակադ/ ժամ	դասախ. ակադ/ ժամ	սեմին. ակադ/ ժամ	աշխ. այլ ձևեր ակ/ ժամ
Մաս 1	16	12	2	2
Թեմա 1.1. «Մշակույթ», «կրոն» և «քաղաքակրթություն» եզրերի շուրջ:		4		
Թեմա 1.2. «Իսլամ» և «Արևմուտք». հասարակության կազմակերպման տարբեր համակարգեր:		4		
Թեմա 1.3. Գլոբալիզացիա և մշակութային բազմազանություն, ինքնության ճգնաժամ:		4		
Մաս 2	16	12	2	2
Թեմա 2.1. Մշակութային բազմազանություն և կրոնի քաղաքականացում, Ջիհադի հայեցակարգը իսլամում:		4		
Թեմա 2.2. Իսլամական «քաղաքակրթության» արևմտականացումը և ջիհադական ըմբոստությունը ընդդեմ Արևմուտքի:		4		
Թեմա 2.3. Ադապտացիոն գործընթացները և միջմշակութային երկխոսությունը «Իսլամ» և «Արևմուտք» համատեքստում:		4		
Ընդամենը	32	24	4	4

5.3 Բաժինների և առարկայական թեմաների բովանդակությունը

ՄԱՍ 1

Թեմա 1.1. «Մշակույթ», «կրոն» և «քաղաքարկություն» եզրերի շուրջ

Ներածական դասախոսություն՝ նվիրված տերմինաբանական գործիքակազմի և հիմնական հասկացությունների հստակեցմանը: Այն միտված է լինելու լսարանային հետազա քննարկումների համար միասնական բառարանի ստեղծմանը:

Գրականություն

1. Geertz C. (1973). The Interpretation of Cultures, New York. Basic Books.
2. Culture and Social Reality: Islam as a Cultural System and its Diversity - Tibi B. (2001). Islam between Culture & Politics, New York: Palgrave, pp 28-52.
3. The introduction - Rundell J., Mennell S. (1998). Classical Reeding in Culture and Civilization, London: Routledge.

Թեմա 1.2. «Իսլամ» և «Արևմուտք». հասարակության կազմակերպման տարբեր համակարգեր

Թեմայի շրջանակներում քննարկվում է «Իսլամ» և «Արևմուտք» հասկացությունների բովանդակային սահմանները, իսլամական և քրիստոնեական արժեհամակարգերի ու աշխարհընկալման առանձնահատկությունները: Քննարկվում է մշակութային բազմազանությունը Արևմուտքի և Արևելքի (իսլամի և քրիստոնեության) համատեքստում: Առանձին ներկայացվում են իսլամական արժեհամակարգի վրա հիմնվող հասարակության կազմակերպման յուրահատուկ համակարգը՝ *ուլման* և հասարակության կազմակերպման արևմտյան մոդելը: Դիտարկվում են նշվող համակարգերի առանձնահատկությունները, դրանք գնահատվում «Իսլամի» և «Արևմուտքի» միջև ընթացող գործընթացների ներկայացման համար:

Գրականություն

1. Chapter “The Islamic Worldview“, Tibi B. (2001). Islam between

- Culture & Politics, New York: Palgrave, pp. 53-61.
- Hourani, A. (1991). *Islam in European Thought*, Cambridge.
  - Kepel G. (2004). *The War for Muslim Minds: Islam and the West*, Cambridge, MA: The Belknap Press.
  - Esposito J. L. and Voll J. O. (2000). "Islam and the West: Muslim Voices of Dialogue", *Millennium - Journal of International Studies*, 29, pp. 613-639.
  - Denny F.M. (1975). "The meaning of Ummah in the Qur'an", *History of Religions*, xv, pp. 34-70.
  - Rahman F. (1984). "The principle of shura and the role of umma in Islam", *American Journal of Islamic Studies*, I, pp.1-9.
  - Քոչարյան Յ. (2004). «Ումմա» հասկացության զարգացումը Ղուրանի տեքստում», *ORIENTALIA*, հ. 2, էջ. 78-87:
  - Քոչարյան Յ. (2005). «Մեդիսայի համաձայնագիրը», *Բանբեր Երևանի համալսարանի*, թիվ 1, էջ. 207-211:

Թեմա 1.3. Գլոբալիզացիա և մշակութային բազմազանություն. ինքնության ճգնաժամ

Չորս ակադեմիական ժամերի ընթացքում նախատեսվում է ներկայացնել «մշակույթի» ադապտացիոն հնարավորության կարևորությունը գլոբալացվող աշխարհում, մասնավորապես, «Իսլամ» և «Արևմուտք» համատեքստում մշակույթների ադապտացիոն հնարավորությունների դրսևորման ձևերը, արդի քաղաքակրթական մակարդակում գլոբալիզացիոն հոսանքների ազդեցությունը ինքնության վրա, ինքնության ճգնաժամի առաջացումը, նոր տեսակի ինքնության/ինքնությունների ձևավորման հարցերը:

Գրականություն

- Chapter 1 and 5 - Tibi B. (2002). *The Challenge of Fundamentalism. Political Islam and the New World Disorder*, Berkeley: University of California Press, updated edition.
- Lieber R. J., Weisberg R. E. (Winter, 2002). "Globalization, Culture, and Identities in Crisis", *International Journal of Politics, Culture, and Society*, vol. 16, No. 2 Springer, pp. 273-296.

3. Arjomand S. A. (2004). "Islam, Political Change and Globalization", *Thesis Eleven*, 76, Sage, pp. 9-29.
4. Ramadan T. (1999). *To be a European Muslim: a study of Islamic sources in the European context*, Islamic Foundation.
5. Ramadan T. (2005). *Western Muslims and the future of Islam*, Oxford University Press US.

ՄԱՍ 2

Թեմա 2.1. Մշակութային բազմազանություն և իսլամի քաղաքականացում. ջիհադի հայեցակարգը իսլամում:

Դասընթացի շրջանակում առանձին ուշադրություն է դարձվում *ջիհադի* հայեցակարգին իսլամում՝ գլոբալիզացիոն գործընթացների իսլամական արժեհամակարգի հակազդեցությունը հասկանալու համար: Զննարկվում են *dāru-l-ḥarb*, *dāru-l-islam*, *dāru-l-ṣulḥ*, *dāru-l-ḡimma* և այլն հասկացությունները: Ներկայացվում է նաև քաղաքական իսլամի հայեցակարգերը և իսլամի քաղաքականացումը արդի փուլում:

Գրականություն

1. Chapter 4, 5, 6 - Tibi B. (2001). *Islam between Culture & Politics*, New York: Palgrave
2. *The Legacy of Jihad: Islamic Holy War and the Fate of Non-Muslim*, ed. by Andrew G. Boston, Prometheus Books, New-York, 2005
3. Khadduri M. (1955). *War and Peace in the Law of Islam*, The John Hopkins Press, Baltimore.
4. Roy O. (2006). *Globalized Islam: The Search for a New Ummah*, trans. from the French. Columbia University Press, NY.
5. Ayoob M. (2008). *The Many Faces of Political Islam*, Ann Arbor, University of Michigan Press.
6. Denoëux G. (2002). "The Forgotten Swamp: Navigating Political Islam". *Middle East Policy*, 9(2), pp. 56-81.
7. Feldman N. (2008). *The Fall and Rise of the Islamic State*, Princeton: Princeton UP. pp 105-151.
8. Esposito J.L. (1998). *Islam: The Straight Path*. N.Y. "Oxford: Oxford Univ. Press, Third Edition.

Թեմա 2.2. Իսլամական «քաղաքակրթության» արևմտակա- նացումը և ջիհադական ըմբոստությունը ընդդեմ Արևմուտքի

Թեմայի շրջանակում ներկայացվում են արևմտյան արժեքների ներթափանցումը արևմտյան մուսուլմանական համայնքների միջավայր, այդ գործընթացի հետևանքները, մուսուլմանական համայնքների կողմից նոր արժեքների ադապտացման հնարավորությունները: Առանձին քննարկման առարկա է «ջիհադական ըմբոստությունը»՝ որպես այս գործընթացների հակազդման և պաշտպանական մեխանիզմ: Գործընթացը ներկայացվում է պատմականության կտրվածքով:

Գրականություն

1. Part One (chapter 1,2,3) and chapter 10 (pp.173-192) - Curtin Ph.D. (2000). The World and the West, Cambridge: Cambridge University Press.
2. The Revolt against the West - Bull H., Watson A. (1984). The Expansion of International Society, Clarendon Press
3. Chapter 1 and 2 - Tibi B. (1988). The Crisis of Modern Islam, Salt Lake City: Utah University Press.
4. Chapter 4 and 7- Tibi B. (2002). The Challenge of Fundamentalism. Political Islam and the New World Disorder, Berkeley: University of California Press, updated edition.
5. Hamilton, A. (1994). Europe and the Arab World, London-Oxford.
6. Kepel G. (1997). Allah in the West: Islamic movements in America and Europe, Oxford, Polity.
7. Scruton R. (2005). The West and the rest: globalization and the terrorist threat, Continuum International Publishing Group, pp. 85-124.

Թեմա 2.3. Ադապտացիոն գործընթացներ. միջմշակութային երկխոսություն «Իսլամ» և «Արևմուտք» համատեքստում:

Դասընթացի այս բաժնում ներկայացվում է արդի փուլում միջմշակութային երկխոսությունը՝ «Իսլամ» և «Արևմուտք» համատեքստում: Այսօրվա ադապտացիոն գործընթացները ենթադրում են երկվեկտորային զարգացում, որոնք ամբողջանում են

երկու՝ «իսլամն արևմուտքում» և «արևմուտքը իսլամում», մոդելներով: Այս համատեքստում խոսվում է ինտերնետի, որպես երկխոսությանը նպաստող միջավայրի առանձնահատկությունների և երկխոսության կայացման գործում Արևմուտքում ապրող և ստեղծագործող ժամանակակից մուսուլման մտավորականների և հրապարակախոսների դերի մասին:

Գրականություն³

1. Chapter 10,- Tibi B. (2001). Islam between Culture & Politics, New York: Palgrave.
2. Ramadan T. (2005). Western Muslims and the future of Islam, Oxford University Press US.
3. Mandaville P. (2007). “Globalization and the Politics of Religious Knowledge: Pluralizing Authority in the Muslim World“, Theory Culture Society, 24, Sage, pp. 101-115.
4. Blunt G. (2002). Virtually Islamic: Computer-mediated Communication and Cyber Islamic Environment, University of Wales Press.

---

3 Ըստ ինդիհրների արդիականության՝ հավելյալ նյութերը կտրամադրվեն դասախոսությունների ընթացքում:

6. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

Գրականությունը հասու է ԵՊՀ-ի, ՀՀ ԳԱԱ ֆունդամենտալ և Ազգային գրադարաններում, ինչպես նաև արաբագիտության ամբիոնի գրադարանում և համացանցում (www.archive.org, www.vsoitlit.ru, www.uztranslation.com, www.turklib.com և այլն): Որոշ օրինակներ կտրամադրվեն դասընթացը վարողի կողմից:

Հիմնական գրականություն

1. Arjomand S. A. (2004). “Islam, Political Change and Globalization“, *Thesis Eleven*, 76, Sage, pp. 9-29.
2. Ayoob M. (2008). *The Many Faces of Political Islam*, Ann Arbor, University of Michigan Press.
3. Blunt G. (2002). *Virtually Islamic: Computer-mediated Communication and Cyber Islamic Environment*, University of Wales Press.
4. Bull H., Watson A. (1984). *The Expansion of International Society*, Clarendon Press.
5. Curtin Ph.D. (2000). *The World and the West*, Cambridge: Cambridge University Press.
6. Denny F.M. (1975). “The meaning of Ummah in the Qur’an”, *History of Religions*, xv, pp. 34-70.
7. Denoeux G. (2002). “The Forgotten Swamp: Navigating Political Islam.” *Middle East Policy*, 9(2), pp. 56-81.
8. Esposito J. L. and Voll J. O. (2000). “Islam and the West: Muslim Voices of Dialogue”, *Millennium - Journal of International Studies*, 29, pp. 613-639.
9. Esposito J.L. (1998). *Islam: The Straight Path*. N.Y. – Oxford: Oxford Univ. Press, Third Edition.
10. Feldman N. (2008). *The Fall and Rise of the Islamic State*, Princeton: Princeton UP.
11. Geertz C. (1973). *The Interpretation of Cultures*, New York. Basic Books.
12. Hamilton, A. (1994). *Europe and the Arab World*, London-Oxford.

13. Hourani, A. (1991). *Islam in European Thought*, Cambridge.
14. Kepel G. (1997). *Allah in the West: Islamic movements in America and Europe*, Oxford, Polity.
15. Kepel G. (2004). *The War for Muslim Minds: Islam and the West*, Cambridge, MA: The Belknap Press.
16. Khadduri M. (1955). *War and Peace in the Law of Islam*, The John Hopkins Press, Baltimore.
17. Lieber R. J., Weisberg R. E. (Winter, 2002). "Globalization, Culture, and Identities in Crisis", *International Journal of Politics, Culture, and Society*, vol. 16, No. 2 Springer, pp. 273-296.
18. Mandaville P. (2007). "Globalization and the Politics of Religious Knowledge: Pluralizing Authority in the Muslim World", *Theory Culture Society*, 24, Sage, pp. 101-115.
19. Rahman F. (1984). "The principle of shura and the role of umma in Islam", *American Journal of Islamic Studies*, I, pp.1-9.
20. Ramadan T. (1999). *To be a European Muslim: a study of Islamic sources in the European context*, Islamic Foundation.
21. Ramadan T. (2005). *Western Muslims and the future of Islam*, Oxford University Press US.
22. Roy O. (2006). *Globalized Islam: The Search for a New Ummah*, trans. from the French. Columbia University Press, NY.
23. Rundell J., Mennell S. (1998). *Classical Reeding in Culture and Civilization*, London: Routledge.
24. Scruton R. (2005). *The West and the rest: globalization and the terrorist threat*, Continuum International Publishing Group.
25. *The Legacy of Jihad: Islamic Holy War and the Fate of Non-Muslim*, ed. by Andrew G. Boston, Prometheus Books, New-York, 2005
26. Tibi B. (1988). *The Crisis of Modern Islam*, Salt Lake City: Utah University Press.
27. Tibi B. (2001). *Islam between Culture & Politics*, New York: Palgrave.
28. Tibi B. (2002). *The Challenge of Fundamentalism. Political Islam and the New World Disorder*, Berkeley: University of California

Press, updated edition.

29. Քոչարյան Յ. (2004). «Ուլմա» հասկացության զարգացումը Ղուրանի տեքստում», *ORIENTALIA*, հ. 2, էջ. 78-87:
30. Քոչարյան Յ. (2005). «Մեդիանայի համաձայնագիրը», *Բանբեր Երևանի համալսարանի*, թիվ 1, էջ. 207-211:

Լրացուցիչ գրականություն

1. Montgomery Watt W. (1987). *Islamic political Thought: the Basic Concepts*, Edinburgh University Press.
2. Levy R. (1962). *The Social Structure of Islam*, Cambridge University Press.
3. Akbar, Ahmed S. (1994). *Islam, Globalization and Post modernity*, Routledge and Kegan Paul, London.
4. Burgat F., Esposito J.L. (2003). *Modernizing Islam. Religion in the Public Sphere in Europe and the Middle East*, Rutgers University Press.
5. Webber M., Bezanson K. (2008). *Rethinking Society in the 21st Century: Critical Readings in Sociology, Second Edition*, Canadian Scholars' Press.
6. Моль А. (1973). *Социодинамика культуры*. перевод с франц. М. Прогресс.

7. ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՕՐԱՑՈՒՅՑ

Դասընթացը նախատեսված է իրականացնել գարնանային կիսամյակի ընթացքում, շաբաթական երկու ակադեմիական ժամով: Դասընթացի օրացույցը համաձայնեցված է Երևանի պետական համալսարանի կողմից ընդունված ժամանակացույցի հետ:

Գարնանային կիսամյակ

09 փետրվարի 2011 թ. - 26 հունիսի 2011 թ.	
Ուսումնառության սկիզբ	9 փետրվարի
1-ին փուլի ընթացիկ քննություններ	23 մարտի-3 ապրիլի
2-րդ փուլի ընթացիկ քննություններ	18-29 մայիսի
Անհատական հետազոտական աշխատանքների հանձնում	1-5 հունիսի
Ուսումնառության ավարտ	5 հունիսի
Քննաշրջան	8-26 հունիսի

8. ՄՏՈՒԳՄԱՆ և ԳՆԱՅԱՏՄԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

8.1 Ուսանողների գիտելիքների վերջնական գնահատման ձևերը⁴

Ուսումնական այս մոդուլից ուսանողի ստացած արդյունաբար (կիսամյակային) գնահատականը/միավորը (Գարդ.) ձևավորվում է կիսամյակի ընթացքում՝ ըստ հետևյալ բաղադրամասերի՝

ա) դասընթացին ուսանողի մասնակցության աստիճանից, որը լիարժեք իրականացնելու դեպքում ուսանողը վաստակում է 4 միավոր: Դասընթացին մասնակցության միավորը ձևավորվում է 1) ֆիզիկական ներկայությունից (1 միավոր), 2) քննարկումներին ակտիվ մասնակցությունից (1 միավոր) և 3) սեմինարին պատասխանելուց (2 միավոր): Յուրաքանչյուր բաղադրիչից ուսանողի մասնակցության (Գմաս.) միավորը որոշվում է *աղյուսակ 1-ում* բերված սանդղակի չափանիշներին համապատասխան:

Աղյուսակ 1.

Մասնակցության աստիճանը (%)	Հատկացվող միավորը
81-100	1 (2*)
61-80	0.5 (1*)
60	0

* Մասնակցություն սեմինար պարապունքի

բ) ուսուցանվող նյութի՝ ուսանողի կողմից յուրացման աստիճանի ստուգման նպատակով անցկացվող 2 ընթացիկ (միջանկյալ) քննությունների (գրավոր աշխատանք և բանավոր ներկայացում) արդյունքներից (Զընթ.), որոնց հատկացվող միավորների առավելագույն քանակը սահմանվում է 8: Առա-

4 ԵՊՀ-ում գործող գնահատման սկզբունքներին ավելի մանրամասն կարելի է ծանոթանալ՝ ԵՊՀ կրեդիտային համակարգով ուսումնառության ուղեցույց և դասընթացների տեղեկագիրք, ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 2010

ջին ընթացիկ քննությունը բաղկացած է երկու հարցերից: Յուրաքանչյուր առաջադրանքի ստուգման արժեքը գնահատվում է 2 միավոր, իսկ գնահատման քայլն 0,5 է: Երկրորդ ընթացիկ քննության անցկացվում է բանավոր, որի ընթացքում ուսանողը պետք է ներկայացնի անհատական հետազոտական աշխատանքը: Գնահատման քայլն 0,5 է:

գ) Եզրափակիչ քննության արդյունքից (Քեզր.), որը գնահատվում է 8 միավոր և բաղկացած է 4 առաջադրանքից՝ յուրաքանչյուրը 2 միավոր արժեքով համապատասխանաբար, իսկ գնահատման քայլն 0,5 է:

Դասընթացի արդյունարար գնահատականը/միավորը հաշվարկվում է որպես գնահատման առանձին բաղադրամասերով վաստակած միավորների գումար՝

$$Q_{\text{արդ.}} = Q_{\text{մաս.}} + \sum p_{\text{ընթ.}} + p_{\text{եզր.}} :$$

Ըստ այդմ, դասընթացն ունի գնահատման հետևյալ սխեման, որտեղ տրված են գնահատման առանձին բաղադրամասերի համար սահմանված հնարավոր առավելագույն միավորները (բոլոր բաղադրամասերը գնահատվում են ամբողջ միավորներով).

Աղյուսակ 2.

Գնահատման բաղադրամասը	$Q_{\text{մաս.}}$	$p_{\text{ընթ.1}}$	$p_{\text{ընթ.2}}$	$p_{\text{եզր.}}$	$Q_{\text{արդ.}}$
Միավորը	4	8		8	20

8.2 Գնահատման սանդղակը և նշագրումը

Ըստ ԵՊՀ-ում ընդունված կարգի՝ ուսանողի ուսումնառության արդյունքների գնահատման համար կիրառվում է գնահատականների 20 միավորանոց սանդղակը, որը ներկայացված է ստորև.

Աղյուսակ 3.

Չնախատված արդյունարար միավորը	Չնախատված
18-20	«Գերազանց»
13-17	«Լավ»
8-12	«Բավարար»
0-7	«Անբավարար»
0	«Չներկայացած»
-	«Ստուգված»/«Չստուգված»

8-ից ցածր արդյունարար միավոր ստացած կամ «Չստուգված» զնախատված ուսանողին, կրեդիտներ չեն տրվում:

8.3 Ինքնուրույն աշխատանքների պատրաստման ուղեցույց⁵

Այս բաժինը կոչված է օգնելու ուսանողներին անհատական հետազոտական աշխատանքի շարադրման և ձևավորման հարցում: Անհատական հետազոտական աշխատանքի պարտաստումը պահանջում է շարադրանքի, մեջբերումների, հղումների և այլնի ձևավորման որոշակի ակադեմիական ավանդույթի պահպանում:

8.3.1 Կառուցվածքային պահանջներ

Անհատական հետազոտական աշխատանքն անհրաժեշտ է և՛ մեքենագիր (1 օրինակ), և՛ MSWord կամ PDF ձևաչափի նիշքերի տեսքով ներկայացնել ամբիոն, ըստ ժամանակացույցի՝ հետևյալ ձևավորմամբ.

- Էջաչափ՝ DIN-A4,

5 8.3 կետում ներկայացված պահանջները բերված են ըստ արաբագիտության ամբիոնում մշակված չափորոշիչների: Ավելի մանրամասն տե՛ս Յավրումյան Մ., Ուսումնական և հետազոտական աշխատանքների կատարման ուղեցույց, ուսումնաօժանդակ ձեռնարկ, ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 2008:

- տառատեսակ՝ ArianAMU, Sylfaen, (հայերենի դեպքում ցանկալի է Unicode այլագրմամբ), Times New Roman (ռուսերենի և եվրոպական այլ լեզուների դեպքում), Traditional Arabic (արաբերենի դեպքում),
- տառաչափ՝ 12 միավոր,
- քայլք՝ 1.5 տողանի էջեր,
- էջադրման չափեր՝ ձախից 3 սմ, աջից 1,5 սմ, վերևից և ներքևից 2-ական սմ,
- էջերը համարակալել և ներքևի աջ անկյունում -1- տեսքով:
Բուն շարադրանքի հատվածը աշխատանքում (բացառությամբ տիտղոսաթերթի, գրականության, բովանդակության ցանկերի, հավելվածների և այլն) չպիտի գերազանցի 10-15 DIN-A4 մեքենագիր էջը: Էջային նման սահմանափակման գերազանցումը հանգեցնելու է գնահատականի իջեցմանը, քանզի նման սահմանափակումը միտված է գնահատելու հեղինակի կողմից մըտքերի հստակ ու սեղմ շարադրման ունակությունները: Այս ամենը դիտարկվելու է որպես գիտական աշխատանքի բաղկացուցիչ մաս:

8.3.2 Աշխատանքի կառուցվածքը

Անհատական հետազոտական աշխատանքի պատրաստման ընթացքում անհրաժեշտ է հենվել հետևյալ ընդհանրական կազմատիպի վրա՝

- տիտղոսաթերթ,
- բովանդակության ցանկ,
- օգտագործված պատկերանշանների, տառադարձումների, աղյուսակների, քարտեզների ցանկ,
- բուն շարադրանք,
- օգտագործված գրականության ցանկ,
- հավելվածներ (բառացանկեր և այլն):

Բոլոր ցանկերը նպատակահարմար է սկսել առանձին էջից և տեղադրել մինչ գրականության ցանկը, կամ էլ դրանից հետո:

8.3.2.1 Տիտղոսաթերթ⁶

Անհատական հետազոտական աշխատանքի տիտղոսաթերթերը կազմել տվյալների տեղակայման հետևյալ հերթագայությամբ՝

- ԲՈՒՅ-ի և ֆակուլտետ ամբողջական անվանումը,
- դասընթացի անվանումը,
- դասախոսի անուն, ազգանունը և գիտական կոչումը,
- «Աշխատանքի թեման»,
- ազգանուն, անուն, կուրս, ԷԼ.-փոստի հասցե:

---

6 Տիտղոսաթերթի նմուշը տես հավելված 1-ում

Հավելված 1

Տիրոջ սաթերթերի ձևավորման օրինակ.

Երևանի պետական ամալսարան
Արևելագիտության ֆակուլտետ
Արաբագիտության ամբիոն

Դասընթաց՝ Մշակութային բազմազանություն և գլոբալիզացիա. Արևմուտք և Իսլամ

Դասախոս՝ պ.գ.թ. Յ. Զոչարյան

Գրավոր աշխատանք

Թեմա՝

Գլոբալ տեղեցները իսլամական Արևելքում

Ներկայացված՝

Հովհաննես Հովհաննիսյան
Մագիստրատուրա 1-ին կուրս
Էլ. փոստ՝ hovhannes@hovhannes.am

Հանձնվել է.
3 մայիսի 2011 թ., Երևան

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Բուդաղյան Ա. Ս., Կարաբեկյան Ս. Բ., Կոմպետենցիաների ձևավորմանն ուղղված կրթական ծրագրերի կառուցում և իրականացում. Մեթոդական ուղեցույց, Բարձրագույն կրթության ռազմավարական հետազոտությունների ազգային կենտրոն, Երևան, «Թասկ» ՍՊԸ, 2010:
2. ԵՊՀ կրեդիտային համակարգով ուսումնառության ուղեցույց և դասընթացների տեղեկագիրք, ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 2010:
3. ԵՊՀ կրթական ծրագրերի մշակման մեթոդական ուղենիշներ, Երևան, 2010:
4. Յամրումյան Մ.Մ., Ուսումնական և հետազոտական աշխատանքների կատարման ուղեցույց, ուսումնաօժանդակ ձեռնարկ, ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 2008:
5. Նպաստենք Բոլոնիայի գործընթացին Հայաստանում, խմբ. Գ. Ղուկասյան, Էդիթարինտ, Երևան 2011:
6. Judith Grunert O'Brien, Barbara J. Millis, Margaret W. Cohen, *The Course Syllabus: A Learning-Centered Approach*, 2nd Edition, Jossey-Bass: A Wiley Imprint, 2008
7. Burnard, P. (1999). Carl Rogers and postmodernism: Challenged in nursing and health sciences. *Nursing and Health Sciences 1*, 241-247.
8. Harden, R. M. and J. Crosby (2000). AMEE Guide No 20: The good teacher is more than a lecturer-the twelve roles of the teacher. *Medical Teacher 22*(4), 334-347.
9. Lea, S. J., D. Stephenson, and J. Troy (2003). Higher Education Students' Attitudes to Student Centred Learning: Beyond educational bulimia'. *Studies in Higher Education 28*(3), 321-334.
10. Geraldine O'Neill and Tim McMahon. Student-centred learning: What does it mean for students and lecturers? http://www.aishe.org/readings/2005-1/oneill-mcmahon-Tues_19th_Oct_SCL.html (մուտք գործելու ժամանակը՝ 25 հուլիս, 2010թ):

HOW TO PREPARE AND DELIVER A STUDENT-CENTERED COURSE: METHODOLOGICAL GUIDELINES FOR PROFESSORS

The process of reforms in higher education is multi-polar by its nature and concerns the co-beneficiaries, i.e. numerous groups interested in the issues of higher education. Among those the most important role is played by that of the students and professors, who are the parties directly involved in the process of education.

In the modern world, the concept of higher education is based on the principle of education being not only a public and national value, but also a dimension where the educational needs of an individual are being satisfied. The renewed concept supposes an individualized approach to education, which takes into consideration the abilities of each person and assists his/her self-actualization and development. This may be achieved through development of various educational programs that correspond to individual abilities of teachers and students.

Consequently, at the current stage of reforms the most important role is attributed to students, causing a shift from “teacher centered” to “student-centered” or “student oriented” higher education.

These are in no way mechanical transformations. Instead, they require a “student-centered” learning culture. In order to reach this end, methods for planning, design and teaching of the courses should be revisited and developed.

The publication under consideration is a manual aimed at helping the educators to design the course packages. Although, being intended for educational courses in Oriental Studies, this handbook may as well be methodologically useful for designing courses in other fields of Humanities. It provides the reader with the contents of the educational package of a learner-centered course, as well as with one example of a learner-oriented course.

The handbook is intended for professors, aspirants (PhD students), students, and specialists involved in reforms of higher education.

Հանձնված է տպագրության՝ 19.04.2011թ.,
ստորագրված է տպագրության՝ 19.04.2011թ.,
ֆորմատը՝ A5, թուղթը՝ 80գր.,
Էջերի քանակը՝ 44, տպաքանակը՝ 525 հատ
գինը՝ պայմանագրային

Շարվածքը և տպագրությունը՝
«Թայմ թու Փրինթ» օպերատիվ տպագրության սրահի
(ՀՀ, Երևան, Խանջյան 15)

